

Names of Nobility

שמות תשע"ז

EXODUS

Arts coll - Steve Chumash 1/1-10

PARASHAS SHEMOS

¹ And these are the names of the Children of Israel who were coming to Egypt; with Jacob, each man and his household came. ² Reuben, Simeon, Levi, and Judah; ³ Issachar, Zebulun, and Benjamin; ⁴ Dan and Naphtali; Gad and Asher. ⁵ And all the persons who emerged from Jacob's loins were seventy souls, and Joseph was in Egypt. ⁶ Joseph died, and all his brothers and that entire generation. ⁷ The Children of Israel were fruitful, teemed, increased, and became strong — very, very much so; and the land became filled with them.

4
בעצמו הוא שהחזיר בכאן, כי אף על פי שהם שני ספרים, הספור מחובר בדברים באים זה אחר זה, וכך עיי"ש.

4
בב"ל זאת זכה מקרא זה להטביע חותמו על הספר כולו, ועל שמו הוא נקרא: ספר שמות. הלא דברים בגו? מה גם לאור הכלל הידוע (אמונה ובטחון לרמב"ן פי"ט ד"ה לא תשא): "שכל דבר ודבר נרמז בשם שיש לו", "כי השמות יורו על מהות הדברים בגדרם האמיתי" (כינה לעתים תחלת דרוש לה), אם כן גם שם הספר אמור לבטא דבר שורשי בתוכן הספר ועניינים הכתובים בו. נמצאת אמור שענין "שמות בני ישראל" מקושר ליסוד הדבר של יציאת מצרים הנלמד בספר זה.

4
אכן רבותינו בעלי המדרש (ויק"ר לב ה) גילו טפח, כשמנו בין הדברים שבזכותם נגאלו ישראל ממצרים: "שלא שינו את שמם... ראובן ושמעון נחתי ראובן ושמעון סלקין, לא היו קורין ליהודה רפוס לראובן לוליא" וכך.

5 The Call of Terah - R. Munk

שמות — The names. The Book of Exodus, which recounts the first exile and redemption of the Jewish people, is commonly referred to as *Shemos*, names. This title draws our attention to the importance of maintaining Hebrew names, especially when living in the midst of a foreign people. We are told that our ancestors did not change their names in favor of Egyptian names and that this loyalty helped them to maintain their Jewish identity. Similarly, in every period when the Jewish nation was under foreign domination the Hebrew name has proved to be one of the most important safeguards for preserving its religion. In fact, this practice was one of the meritorious qualities which made the Israelites deserving of redemption from the slavery of Egypt. The first passage of *Shemos* hints at some of the other merits which contributed to their redemption: family spirit and feeling, the formation of large families, a high level of morality, the preservation of the Hebrew language, and the spirit of brotherhood (*Shemos Rabbah*, 1; *Tanchuma*).

2

Rashi, citing *Tanchuma*, explains that the names of the tribal ancestors had been mentioned in their lifetimes and they are repeated here as they pass from the scene [since one

often repeats something that is dear to him (*Gur Aryeh*)]. They are likened to the stars, which God brings out and brings in by number and by name (*Isaiah* 40:26). He counts and enumerates when they come out and again when they are "gathered in." This shows that the forefathers, like the stars, are precious to God. *Gur Aryeh* explains that the twelve tribes are compared to stars because they correspond to the twelve constellations, in that both the tribes and the constellations are composed of many individual units that complement one another. Just as the combination of stars forms the constellation, so too the combination of people forms a tribe, and the combination of tribes creates the nation.

R' Yaakov Kamenetsky explained that Jacob was like the sun and his sons were like stars. When the sun is out, stars are not visible, but when the sun sets, the stars take over the sky. So too, after Jacob's death, the tribal ancestors achieved greater importance, for the presence of their light in the increasing darkness of the Egyptian exile kept hope alive in their offspring. As long as Jews do not recognize the onset of exile, as long as they are conscious of their true roots, they are only in geographic, but not spiritual, exile.

3 מסילות בלבנם ר"א מליץ

פרשתנו פותחת ספר שני שבחמשה חומשי תורה, הלא הוא "ספר שמות", אשר חציו הראשון עוסק בסיפור גלות מצרים, שעבוד בני ישראל שם בהיותם גרים בארץ לא להם, ונולדת משם ביציאת מצרים.

פסוק הפותח: "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה", לכאורה אין לן שייכות ומשמעות מיוחדת לסיפור הגלות והגאולה. רבותינו מפרשי המקרא טרחו לבאר מה עניינו של מקרא זה כאן, כשבעצם אינו אלא חזר על הראשונות, דבר האמור בספר הקודם, בעת שיעקב ובניו ירדו מצרימה (בראשית מו ה): "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו".

כלשונם של בעלי החוספות (דע זקנים) בקושייתם כאן: "והלא כבר באו קודם לכן?" ובדברי הרמב"ן: "כי הכתוב יצא למנות ענין הגלות מעת רדתם למצרים, כי אז גלו בראש גולים, ולפיכך יחזור אל תחלת הענין... ואותו הפסוק

הגדיר זאת בעל "חידושי הרי"ם" (ביספור הזכות) בפרשתנו:

* שהשם מורה על כל המהות וכל עניינו של אדם והתכלית שבא לעולם בשבילו...

נמצא שהעובדה ששמו של אדם התפרש בתורה, מעידה שאותו אדם הכיל בקרבו תוכן בעל חשיבות, עד שהיה זכאי לשאת עליו שם ייחודי. אמנם כך פירש רבי עובדיה ספורנו את הכתוב: "ואלה שמות בני ישראל זבאים מצרימה":

אלה הזוכרים בבאן היו ראויים להיוודע בשם, כי כל אחד מהם ראוי להיות נחשב איש על שמו, שמורה על צורתו האישית, ואלה כל ימי חייהם היו למאורות...

גדליהו

פרשת שמות

אור

רואים, כי ענין השם שנתן אדכ"ר אינו סתם הסכמת אדם הראשון לקרא לנצרא זה בשם זה, ולזה בשם אחר, אלא שאדכ"ר עמד על סוד כל נצרא ונצרא, לדעת שורש החיות של כל נצרא ומכוחו, והשם שנתן לכל נצרא היחה כפי המליחות של הנצרא, חו היחה חכמתו של אדכ"ר. כי כל שם מורה על המהות והכחה של הנצרא. וכן אלו יוואים מדברי חז"ל ריש מס' פסחים, שעיני השם הוא כפי מהותו ותפקידו של הנצרא, שאמרו "ויקרא אלקים לאור יום וגו' קרי' רחמנא לנהורא ופקדי' אמנותא דימנא", והיינו שקריאה זו אין פירושו קריאה בשם אלא שאמר שתפקידו הוא לשמש ביום, ומכ שנקרא במליחות בשם יום, הוא מפני שזה

8 בחיב כל הנקרא בשמי לכבודי נראהו, כי כל דבר בעולם נצרא לתכלית שילא ממנו כבוד שמים, ומכנ נצרא ונצרא יש הכבוד שמים אשר לרין ללאה ממנו, והשם של כל נצרא הוא כפי הכבוד שמים שרין ללאה ממנו. וכן כשאמר אדכ"ר שלו יתברך נאה

* ומבואר כי שמות הנצראים הם כפי כוחותיהם ותפקידיהם, וזהו ציבור דברי חז"ל אל תקרי שמות אלא שמות, כי מלינו בלשון הקודש הכנה פעמים שחיבה אי יכולה להשתמע לבי הפכים, כמו שורש-לשרש, דבש-דבשית, כן כשרואים לומר על דבר שנחרכ ואבד מהותו אמרינן שאבד שמו, כי השם הוא מהותו, וזה שם-שמה, שמה פירושו שאבד שמו ואבד מהותו, והיינו דכי לנו חזו מפעלות כי אשר שם שמות נצרא, כי יסוד הנצירה הוא שמות, ומכשמות אלו רואים כי יסוד הנצירה הוא השם של הדבר, וכשלאבד מהותו אז נעשה שמה.

במדרש תנחומא ריש פרשה דרש על שמות השבעים, ששמותיהם נאים ומעשיהם

נאים, ופירושו הוא, כי תכלית האדם הוא שילאו כוחותיו שמהם נצרא לידי גלו, והשם של האדם מורה על אלו הכוחות שמהם נצרא, וכשהמעשים של האדם מתאימים להשם שלו, דהיינו שהוא מוליאמן הכח אל הפועל אלו הכוחות, אז נקרא שמעויו נאים ושמו נאה, שמהמעשה מתאים להשם, וזה שמעשה המדרש השבעי יב, שהם הולאו מן הכח אל

הפועל כוחותיהם, עד שמעשיהם היו מתאימים לשמה. ומפי' השפ"א לתרי"ג, כי מה שכתוב ללל אדכ"ר "ושמת אה שמו אצרכה ומלאה את לבבו נאמן לפניך", היינו שאדכ"ר נמשך אחר שמו, שמעויו היו מתאימים לשמו, וזה עבודה כל אדם להיות נמשך אחר שמו, שמעויו יתאימו עם אלו הכוחות שנצרא עמהם.

ולכן נקבע קריאת השם של כל ילד בעת שנכנס לבריתו של אדכ"ר, שאז נקבל המהות והשורש, ונקבע לו השם כפי השורש שלו, ולכן מברכין הילד כשם שנכנס לברית כן יכנס, היינו שעם השם הזה שנכנס לברית, שפירושו הוא שנכנס לברית עם כל הכוחות ועם כל הארות שיש לו, וכמו שאיתא בספרים שאז בשעת הברית מגלין לו כל הכוחות שלו, ומברכין אותו שבשורש זה עם כל הכוחות יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים, היינו שיזכה להוציא רל כוחותיו לידי גליא יד-שמעויו מתאימים לשמו.

בשבילי נברא העולם - ג' ג' 5

קב 11

פרעה השתדל לבטל מישראל את מעלת השם

גם פרעה הבין שתחילת נפילת עם ישראל משול לשלת ממה שמבטלים מהם את מעלת "שם". שזה היה כוונת פרעה במה שצוה למילדות שבתחילה ישנו את שמן לשם מצריות. דהפסוק אומר (שמות א טו) ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה ויאמר בילדכן את העבריות... ופירש האגרא דכלה שהפסוק מזכיר כאן ב' אמירות. הראשונה היתה הציווי לשנות את השם מיהודי למצרי וזהו כוונת הפסוק אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה. והאמירה השנית שנצטוו בה היא אם בן הוא והמיתן אורו ע"כ.

שפרעה ברשעתו הבין היטב שכדי שיצליח להוציג הזכרים הנולדים של ישראל העצה היא להרוס תחילה את הבדל התהומי שיש בין יהודי ומצרי והיינו לבטל מהמילדות השמות שלן המורות על יחידיותם וגודל האחיות שאין להן ממלא מקום. ופרעה היה מקווה ששינוי שמותן ישפיע עליהן שיביטו על עצמן רק כמספר ולא כשם. והבטה זאת תגרום שיביטו גם על כל הנולדים לישראל רק כמספר וממילא מה איכפת אם ימותו הלא בעולם המספר כל אחד יש לי ממלא מקום!

ולכן כשישראל באו למצרים הקדימה התורה את רשימת שמותם דוקא קודם המספר. שבתחילה התורה אמרה ואלה שמות בני ישראל ורק אחר"כ בשבעים נפש ירדו. כי השמות הם הם הסגולה לשמור יהודי שידבק תמיד בשורשו בכסא הכבוד שמשם נשמתו חצובה. ואם כל יהודי היה מכיר יחידיותו המסומלת בשם שלו אזי היה בידן למנוע ממנו כל השפעה הבאה מן החוץ, עד שהיה עומד במדריגה שנחשב רק "הבאים מצרימה" בלשון הוה האומרת שכאילו רק היום בא למצרים.

אבל יוכבד ומרים סירבו לעשות כציווי פרעה. אותיות פרעה כאותיות הערף להגיד שפנה עורף מלהכיר את ישראל בתור סוג ה' בבריאה המדבר האמיתי. והכתוב אומר (שמות א יז) ותיראן המילדת את האלקים ולא ישנו כאשר דבר אליהן מלך מצרים. שבדרך עבודה לאור דברינו יש לפרש

שמו של אדם גורם את התנהגותו

ונראה לבאר זאת על פי דברי הגמרא (ברכות ז ע"ב): "מנא לן דשמא גרים ו-שמו של האדם משפיע על התנהגותו? אמר רבי אליעזר, דאמר קרא (תהלים מו ט): 'לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ, אל תקרי שמות אלא שמות'. מתבאר אם כן, ש'שם' הוא מהות¹, והוא המגדיר את תוכן האדם².

ונראה בטעם הדבר, שכשם שאדם מקבל מהוריו בתולדה את טבעו ואף תכונות גופו, כך מקבל הוא מהם את הרגש ואת כוונת הלב שהיו מנת חלקם בקריאת שמו, ומחשבתם וכוננתם נותנים את התוכן לשם שבו נקרא. נמצא שהתנהגותו של אדם מושפעת משמו, וממחשבת הלב שלו³ ונתינת השם⁴.

יסוד זה מתבאר גם מהמעשה המובא בגמרא (יומא פג ע"ב), שרבי מאיר היה בודק בשמות האנשים, וכאשר נקלע לביתו של אדם ששמו 'כידור', לא רצה להפקיד

אצלו את ממונו, כי אמר: "אדם רשע הוא, שנאמר (דברים לב ט): 'כי דור תהפכת המה' [ו-פסוק זה רומז על מדות רעות], ואכן, בסופו של דבר התברר שיכידור זה גנב היה⁴. והדברים מתבארים אף ממה שהובא במדרש (במדבר רבה פ' יג אות ז), שנחשון בן עמינדב נקרא בשמו 'נחשון', מפני שירד תחילה לנחשול בקריעת ים סוף, והיה הראשון מכל ישראל להיכנס אל הים.

כאשר האב והאם נותנים לבנם הנולד להם את שמו, טמון בשמו הרגש שהיה להוריו בעת קריאת השם, ובכך מושפע הבן מטבעם ומתוכן מידותיהם של הוריו, וזאת מעניקים הם לבנם את המשמעות ואת הכוח הטמונים באטמו השם, אשר ילוו אותו וישפיעו על התנהגותו לאורך ימי חייו.

שמות השבטים ניתנו מתוך רגש האמהות לקדושה

מעשה יתבאר ענין קריאת שמות השבטים על ידי האמהות הקדושות, שהרי

נתינת השמות היתה לפי ההרגש שהיה להן בעת הלידה, ובשמות אלו ביקשו האמהות שאותם רגשות קודש שהיו להן בשעת הלידה, ימשיכו וילוו את הבן הנולד, ומהם ישאב הבן את המהות המיוחדים הרמוזים בשמו, כדי שישתמש בהם בעבודת ה' הנועדה לו.

בלידתו של ראובן, נתונה היתה לאה במצב של קושי וצרה, וכשהוא נולד חשה היא שהקב"ה רואה בעוניה. מתוך רגש זה של שבח לה', נתנה לראובן את שמו, בו רמזו הכח לראות בטובת ה' אף בזמן הקושי והעינוי, כדי שישתמש בכוחו המיוחד בזמנים קשים, ובוה היתה מעלתו על פני עשו. בקריאת שמו של ראובן היו כלולים גם ההודאה לה' על כך שראה בעוניה, וגם נתינה של מהות ותוכן לבנה, מעין אותו רגש הודאה שהיה לה בעת הלידה.

דבר זה נשנה גם בלידתו של שמעון, כאשר ביקשה לאה בקריאת שמו של בנה להודות לקב"ה על שמע כי שונאה היא, ומתוך אותו רגש קודש של הודאה לקב"ה שמע את עוניה, נתנה לבנה את כח השמיעה, כדי שישתמש בו לשמוע את דבר ה'. וכן בלידתו של לוי - מתוך רגש ההודאה לקב"ה שהיה ללאה בשעת הלידה, של "הפעם ילדה אישי אלי", נתנה לו את שמו, ובכך נתנה לו את הכח ללוות את בניו של מקום לאביהם [כדברי המדרש המובאים לעיל], ולהתקרב להש"ת על ידי עבודת המקדש⁵.

בלידתו של יהודה הרגישה לאה רצון ורגש עז להודות לה', והגיעה בזה לדרגה גבוהה. ולכן, מלבד עצם ביטוי ההודאה לה' על ידי נתינת השם יהודה, היא גם טבעה לבנה או כח ההודאה, אשר ליווהו לדורי דורות, ונתגלה ביתר שאת וביתר עוז בדוד המלך, שהיה מרבה לתת שבח והודאה לפני הש"ת.

נמצא שאין כל סתירה בין טעם נתינת השמות שהתבאר בכתוב, לבין הטעמים שפירשו חז"ל, שכן בכתוב מבוארים ההרגשים שהיו לאמהות בעת לידת השבטים, וזהו הפירוש הפשוט לשמותם, אולם בפנימיות הדברים, נתנו האמהות לבניהן מידות וכוחות כפי ההרגשים הגבוהים וההשגות המרוממות שהיו להן בלידת השבטים, ואותם כוחות נעשו טבועים בבנים והפכו לחלק ממהותם.

Although the Torah in Bereishis 46:8-27 previously named all those who descended to Egypt, it names them now again. Chazal (Shemos Rabbah 1:2) explain that the Torah is praising those who descended to Egypt. This requires understanding, for how is the Torah praising the tribal ancestors merely by naming them?

The Torah considers a name far more than just a means of address. A name represents its bearer — his very essence, character, and abilities. Not everyone is worthy to have his name, symbolic of his very being, recorded in the Torah. By naming those who descended to Egypt, the Torah conveys to us the message that these were people worthy to be written in the Torah, a truly great praise. (See Sforno on our posuk.)

Our question may also be resolved from another angle. Chazal (Shemos Rabbah 1:5) teach that the names of the tribes allude to the redemption. This calls for explanation, because the tribes were named long before anyone had even thought of descending to Egypt!

As explained, a name indicates the character of its bearer. Apart from their superficial qualities, the tribes possessed many hidden abilities which surfaced under the necessary circumstances. When the Torah in Bereishis mentions the tribes, they were free, living in the vicinity of Yaakov — an atmosphere of total kedushah — and their lives were accordingly structured. Egypt, however, was a corrupt and immoral

society, and the tribes lacked Yaakov to shield them. They needed new strengths and qualities. By naming Yaakov's children in this new environment, the Torah is praising their ability to adapt and to deal with every situation.

This ability to adapt and to deal with the situation at hand is not restricted to the great people mentioned in the Torah. Everyone on his own level has potential hidden within him, and with the right attitude and approach he can actualize this potential when the occasion demands.

שמן

פרשת שמות

הטוב

זצ

פרשת שמות

וי יקרא

ואלה שמות בניי הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו (א, א)

ברשיי אע"פ שמנאן בחייהן בשמותן חזר ומנאן וכו' ובמדרש איתא דמה שמנאן בשמותן כפי' ויגש הי' שמותן ע"ש גלותם משא"כ כאן נקראין בשמותם ע"ש גאולתם כראובן ראה ראיתי את עני עמי שמעון כי שמעתי את מכאוביו וכו' וכו' ויתכן לפרש דעיקר גאולתם של ישראל באו ע"י מדת השתוות דגם בסבלותם וגם בשלוותם נשאר קשורים לר' וזהו באור הכי פשוט כמה שרמזו חז"ל שלא שינוי את שמותם היינו דאותם השמות שבגלות הוא מה שהביאם לגאולה וזהו כענין פרש"י על ויוסף הי' במצרים להודיע צדקתו של יוסף הוא יוסף הרעה את צאן אביו הוא יוסף שהי' במצרים ונעשה מלך ועמד בצדקו דהיינו מדת השתוות דבכל מצבים נשאר יוסף הצדיק וחתני היקר ר' שלמה נ"ו העיר

טוב שם משמן

עומק הענין בזה יבואר על פי דבר הכתוב (קהלת ז א): "טוב שם משמן טוב, ויום המות מיום הולדו".

זה כלל גדול בדרכי ההקשה, שלא שייך לומר דמיון והשוואת ערך בין שני דברים אלא אם כן יש ביניהם איזה יחס מהותי. למשל, אפשר לומר בשר עגל טוב מבשר שור, אבל לא שייך לומר שבשר עגל טוב מבד של משי. אם כן ממה

שהגדיר הכתוב מעלת השם בהיותו טוב משמן טוב, צריך לומר שיש יחס ביניהם.

ולפי הידור דשמן רומז לחכמה, כמו שאמרו רז"ל (מנחות פה ב) דכל מקום ששמן זית מצוי שם החכמה מצויה (כני יששכר כסלו ב ב); "שמן אתי מסטרא דמחשבה" (זהר ח"ג טל א) - יש לנו לדעת שגם השם הוא ברזא דחכמתא, ומכאן טוד יציבותו והוראתו על דבר המתקיים.

קסה

מסילות בלבנם

במאי דסיימנא אפתח, ונייסד דברינו על ביאור נכון ומעמיק בזה מפי כתבו של הגה"צ רבי ירוחם ממיר זצ"ל (דעת תורה).

שם עולם

כיסוד לדבריו קובע הנחה: "שם הוא ענין של קיום. אומרים אנו בנסים של חנוכה: ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך, היינו כי היו לשם עולם, קיימים לעולמי עד. דברים המתגלים לפעמים בדרך מקרה ולא בתמידות אין נחשבים לישות ומציאות. רעידת אדמה אינה מוגדרת כיש ומציאות כי אם כמקרה בעלמא... כ'שם' קוראים על הצורה של הדבר, וצורה לעולם קיימת. הפסד וכליין מתהווים רק בחומר ולא בצורה" וכו'.

במקום

אחר בארנו בזה ענין שאמר המלאך ליעקב (בראשית לב ל): "למה זה תשאל לשמי", וברש"י: "אין לנו שם קבוע, משתנין שמותינו, הכל לפי מצות עבודת השליחות שאנו משתלחים". דבהיות והמציאות של המלאך ניתנת לשינוי (ראה לעיל פרשת וישלח עמ' ק), לא שייך לייחס עליהם 'שם' מוגדר, שמורה על קיום וקביעות.

בהיות ושמותיו יתברך אינם באים אלא כהוראה על הנהגות שבהם ובאמצעותם מתגלה בעולם (ראה מסילות

באגדה ח"א עמ' רמא), נמצאת אומר שהנהגה חד פעמית אינה ראויה לשם, אלא אם כן זו הנהגה קבועה וקיימת כבריאה אז שייך בזה שם שהוא ענין של קיום.

המוח והלב

דהנה אנו רואים בטבע האדם שהחכמה והשכל אינה ניתנת לשינויים ותנודות. עיקר השינויים במצב האדם והתנהגותו נובעים מהרגשי הלב, מצב רוחו משתנה בהתאם לרגשותיו שמכת נטיית הלב. לכן מי שנמשך אחר הרגשיו מתהפך בכל יום לדעת ומציאות אחרת, לא כן מי שהוא בעל מחשבה ושיטה שעומד על מעמדו ביציבות, וגם אינו מקבל התפעלות מהסביבה והמצב.

זה גם ניכר בדיעות בני אדם ודרכי חייהם. יש חמומי לב שמתרגשים ויוצאים מכליהם מכל דבר או דיבור העומד לנגדם. ויש אדם קר המזג, שאינו מתפעל משום תקלה ומכשול הבאה בדרכו, כל דברים קשים ועלבונות שמטיחים נגדו לא עושים בו שום רושם, הוא מתייחס בקור רוח לכל דבר שבעולם.

מבחינה זו יש גם חכמים להרע, דהיינו כאלו שבעצם טבעם הינם בעלי רגש, ובכל הנוגע לעניני גשמיות וארציות

נמצא האדם מתפעל ומתרגש מצד הלב, ויכול להשתיק המיית הרגשיו אם משליט את המוח על הלב.

אין השתנות בחכמה

ע"ל דרך (איוב יט כו) "ומבשרי אחזה אלוה" יש ללמוד מזה למדת החכמה בגבהי מרומים, שכל מה שנמשך משם אינו עובר ומתחלף אלא נשאר קיים לעד.

מ"בן אפוא מה שהשם שהוא ברזא דחכמתא מורה ומעיד על נצחיות הדבר, כי דבר ארצי שנוצר כצורך השעה והמצב, ומשתנה ומתבטל כשעובר המצב, אין מקומו בבחינת חכמה שהיא המקור ושורש לשם אשר טוב משמן.

לכן כשרצו משה ובני ישראל לדעת אם ההנהגה שמתגלה עכשיו ביציאת מצרים היא בת קיימא, באו בשאלת: "מה שמו", כלומר האם הנהגה הזאת נקראת

בשם, או שאינה ראויה לקביעת שם בהיותה הנהגה של ארצי. "ויאמר אלקים אל משה אהיה אשר אהיה", יש שם להנהגה זו, כי זה קבוע וקיים, "אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות".

ויוסף היה במצרים

ממשיך הכתוב להודיע איך זכו לעמוד בכך? "ויוסף היה במצרים". ומבאר רש"י שדבר גדול בא ללמדנו: "להודיעך צדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה כמצרים ונעשה מלך ועומד בצדקו". במילה אחת: אינו משתנה. טוד עמידתו בניסיון נעשה מלך ועומד בצדקו, היא יציבותו האיתנה ועמידתו החזקה ללא שינוי

שם בישראל

פתח דבריו יאיר: "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה" להודיעך שלא שינו את שמם. ואין המכוון רק על מניעה מביצוע הפעולה המעשית של שינוי השם, שלא להיות נקרא בפי הבריות רופוס במקום יהודה, אלא על הוראה הפנימית שבענין השם. זאת אומרת שהם נשארו קבועים ב'שם' ש'קרא ענין של - קיום אחוים ברזא דחכמתא, ולא השתנו במאומה.

במה יזכה נער את ארחו להיות לו שם בישראל? מלמדנו הכתוב: "טוב שם משמן טוב - ויום המות מיום הולדו", רציל כשיש קשר אחד רצוף מיום הלידה עד יום המיתה, ללא השתנות. הוא אשר הוכרז ונאמר עליו "ויקרא שמו בישראל", והוא אשר אנשי החברה מכריזים ומזכירים שמו בשעת קבורתו. להזכיר את זכותו שלא שינה את שמו, ולא נשתנה.

וזאת על ידי "טוב שם משמן טוב", כמו שמן דאתי מסטרא דמחשבה כנ"ל כן מבחינת השם שלו הוא דבוק ואחוז במדת החכמה, כולו מחשבה ושכל שבמות, ולא הלך אחר לבו להיות

משתנה, כזה שחדשים לבקרים נזקק לטבילה בשביל להיות בדרגת (יבמות מה) "גור שנתגייר כקטן שנולד דמי" (ראה ש"ת תפארת צבי [לרבי צדוק הכהן] ה"ב יור"ד כו י"ג-ט), להתחדש בטובו בכל יום תמיד על מנת להתהפך מדרגת בעל ח" לדרגת אדם, ונעשה בריאה חדשה מיום ליום, אלא הוא "זקן בא בימים" על ידי שמר על הקשר הרצוף של ימי שני חייו, ויום המות מיום הולדו" בלי הפסק והשתנות. הוא הראוי להתלבש באיצטלא של שם טוב, "טוב שם משמן טוב".

מובן בזה עומק נוסח הברכה של קריאת השם: "ויקרא שמו בישראל פ"פ" ישמח האב ביוצאי חלציו ותגל אמו בפרי בטנה". בנוסף למובנו הפשוט לבקש רחמים שאביו ואמו הגשמיים ירוו ממנו רוב נחת דקדושה, טמון כאן גם כוונה של סוד אודות אבא ואימא עילאה, דהיינו שבחינות חכמה ובינה ישמחו ויגילו בו כאשר יהא נקרא שמו בישראל, ולא ישתנה להיות ח"ו מן (איוב ל ח) "בני בלי שם" (וראה מסילות הנביאים שופטים ע"מ הכ"ט-ל). אז יזכה להיות בדרגת שומר הבית, כפי שאומרים בהמשך: "ונאמר ואעבד עליך ואראך מתבוססת בדמין ואומר לך בדמין חיי ואומר לך בדמין חיי" זו דם מילה.

זו הרבותא במעלת עם ישראל, על אף שבאו מצרימה לא קיבלו אזרחות במדינה החדשה, להתחדש ולהתאים עצמם לפי רוח המקום והזמן, אלא באו ועלן קשם עם אלה שמות בני ישראל, במדרגה של אינם משתנים.

זכירת שמו

בתקופה הרת אסון והתגברות הנסיונות כדורנו, אין מנוס מלהשתמש בעצה האחרונה שנתנו חז"ל (ברכות ה א) לנצח את יצרו: "יזכור לו יום המיתה". כל אחד מאתנו סופו להגיע (יעזור ה' שלא בעתיד הקרוב) לאותו יום המות, בו יובא בכלח אלי קבר, כשעם סתימת הגולל יכריזו עליו אנשי התכרא קדישא את שמו, כדי שלא ישכח את שמו כבואו לעולם העליון ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. "דחייבי גיהנם לא דכרין שמיהו" (זו"ת רות מב א).

נורא ואיום! במשך שנות חייו על האדמה רגיל אדם לשמוע מליני פעמים את שמו הנקרא. כנודע שהשם של האדם היא המילה היותר נשמעת באזניו מכל מילה אחרת. בכל זאת, לאחר אריכות ימיו ושניו, זקוק הוא לכמה אנשים העומדים עם עפר בידיהם להזכיר לו את שמו. כל זאת למה? לפי שהכל תלוי במעשיו, עד כמה היה בגדר אינו משתנה, לבתלי ינתק הקשר של "יום המות מיום הולדו".

לצורך כך ידועה ומקובלת סגולה הכתובה בספרי מוסר (קיצור של"ה): "בענין חיבוט הקבר, שהרשעים שוכחים את שמם בקבר, ומלאכים חובטים בהם במכות נמרצות, ומי שאומר בכל יום פסוק המתחיל ומסיים באותיות שמו, בראשי תיבות וסופי תיבות, סגולה היא שלא ישכח שמו" (ועיין רש"י מיכה ו ט). הגע בצעמך, שלש פעמים בכל יום חזור

האדם על שמו, וכולי האי ואולי יעלה בידו שלא לשכוח כבוא עת פקודתו.

ובשום לב להתבונן באופן הסגולה לחזור על שמו ברמו של ראשי תיבות וסופי תיבות במקרא שבתורה, לכאורה עדיף היה שיעמוד ויחזור על עצם שמו כל יום ויום עשר פעמים ויותר? אך סוד הענין הוא התקשרות השם ברזא דחכמתא, להתדבק בחכמת התורה. אם יחזור על שמו אלפי פעמים לא יעלה ולא יבא זכרונו לטובה, אלא אם כן ישים אל לבו לקשר עצמו בחכמה. ככל שהוא מושרש בחכמה, להיות בעל מוח ולא בעל לב, כך יעלה בידו זכרון שמו.

"ואלה שמות בני ישראל... ראובן שמעון לוי ויהודה" וגו', שמות שבטי י"ה הם בחינות קדושות שבתוך כל אחד ואחד מישראל, וכל זאת על ידי "ויוסף היה במצרים". הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועומד בצדקו ללא השתנות, כולו חכמה ומחשבה, שבכך עמד בצדקו להיות שומר הברית. וההולך בדרכו וזכה לעשות לו שם בארץ.

אחרי הודיע לנו אלקים את כל זאת, עלינו להתבונן בעבודה הנדרשת מאתנו. מי שרוצה לקבל שייכות למדת יוסף הצדיק חייב להשקיע בעבודה להיות 'אינו משתנה'. דהיינו להתלבש בקרירות, להיות קר רוח בנוגע לכל מה שרואה ושמע מעניני עולם הזה. חמימות הלב תהא שמורה אך ורק לדברי תורה ותפלה, דף גמרא ומזמור תהלים, והתעוררות בשמיעת דברי מוסר. וחזן מזה יהא בגדר קר ואינו משתנה, שום דבר שבעולם לא מרגש אותו, כיון שהוא בעל מוח. תמיד דעתו עליו להתבונן מה לי להתפעל מהשפלים והשפלות המצויים בעולם, וכי מה סיבה יש בדברים הללו להוציא אותי מן הכלים, ו'וערען אויס מענטש'.

הקובע מקום

זה פ"ל גדול בתורת חכמת הנפש: "כי האדם נפעל לפי פעולותיו, ואחריהם מחשבותיו וכוונותיו" (החינוך מצוה צט). בשביל להיות קבוע ברוחו ובנפשו, צריך שיהא גם איש קבוע בפועל במקום ובזמן, להתנהג על פי סדר יום ערוך ומסודר, זמן שכיבה וזמן קימה, זמן חפלה וזמן תורה, יום ליום יביע אומץ ולילה ללילה יחזה דעת. לא כזה שהוא משתנה משבוע לשבוע, במוצאי שבת אחד מקדיש זמנו כולו לה', ובמוצאי שבת שלאחריו כולו לעזאזל רח"ל.

וקביעות במקום ובזמן, ובמקום שהוא עומד שם יהא נמצא כל כולו בראשו ורוכו ביציבות איתנה. ואז נזכה להשיג ולקבל איזו הארה בימי התשובה הללו.

ההרגל נעשה טבע

שמו יאמר אדם מה התועלת בעבודת הקביעות על מקום ועתים שאינם אלא בחיצוניות, בעוד שבתוכי הנני נופל קרבן לשינויים ותנודות דבר יום ביומו, ונמצא שבעצם עדיין הנני איש משתנה? האיך בעבודה זו משום התכשורת למציאות הנכונה או סרך של שקר ורמאות? תשובתו בצדו: "ההרגל נעשה טבע שני" (שבילי אמנה ד ה).

תקחו משל מעולם הרפואה, שמניחים גשרים על השיניים בשביל ליישרם. סיבת עקימת השיניים הלא נעוצה בשורשים, שם לא מגיעים הגשרים הללו, אלא מה? בעבודה על השיניים בחיצוניות, כאשר לאורך זמן יהיו תחת לחץ הגשרים שמכריחים אותם להתכופף ולעמוד במקומם, ממילא יהא בכך השפעה גם על השורשים.

כן הוא גם בעניני רוחניות, יציבותו וקביעותו של הגוף בחיצוניות משיפע על הרוח והנפש בפנימיות. כמה שיעבוד על עצמו וידחק על החיצוניות, שלא יקר שניונים וחריגות בסדר יומו וסדר עבודתו, כך יזכה להיות קבוע ובלתי משתנה בפנימיותו.

29

30

ג. אור ממחשבים

והדברים טעונים קמט נוסף של עומק. בדת ישראל לגלות מצרים המפרכת, דוקא אג הודיע הכתוב חיבתו, "שמשולים לכוכבים". והן 'כוכב' מסמל, כאמור, אדם שפיתח את כחות נפשו עד גמירא. ותנאי גלות מכבידים, האמנם תואמים לכך?

והרינו למדים מכאן כלל גדול, עליו העמידנו בעל 'שפת אמת':

"ובאמת, [מסדרת] הגלות הוא, להוציא כח הנשמות אל הפועל בו. ועל ידי הגלות, משתנות כחות הנשמה באופנים שונים. ולכן, שורש שם 'גלות', מלשון 'התגלות' בו. שמתחבר האדם על ידי התסיגות והגלות, עד שמוציא מן הכח אל הפועל, כל הארת הנפש ונשמתו בו."

א. יוחזו שאמר [הכתוב]: יצאה שמות - מוסיף על הראשונים, כי דוקא על ידי הגלות, נתגדלו ונתבררו אותן השמות, בתוספת מדובה אל השלימות." (שמות תרי"ו)

כי יש מכחות הנפש, שאינם באים לידי ביטוי, אלא דוקא בשעת מצוקת הלחץ. כאשר האדם נלחם על חיי הנפש שלו, מתוך עמדת בידות. כשאין לו גיבוי, שיוכל להסמך עליו. או אז בהכרח הוא מנצל כל שאריות ושיוור באישיותו, כל פינה מפנינות רוחו, כדי לגבור על חמת המצוקה, על מנת להציל את חיי רוחו. היא שאמר בעל 'שפת-אמת', שנטיונות הגלות גורמים לו, שיהא 'מוציא מן הכח אל הפועל, כל הארת הנפש ונשמה'. ועל כן נעשה גם שמו, טעון משמעות עומק מתחדשת. כי השם מבטא ומגלם, את התוכן הפנימי של הדבר הנקרא.

35 אור מלפניו - אור

יש להבין פי' הדברים שהלא כאן הוא התחלה בגלות ותחילת השעבוד, ולמה זכרו כאן ע"ש הגאולה, וגם בכלל להבין מה שייכות שמות השבטים לאלו הפסוקים שמזכרו במדרש. הגדה ענין גלות מצרים ושעבודו כי כור הברזל שפכלית בגלות היא לדרך ולזכר החומק

של בני ישראל, והיסורין וקושי השעבוד של הגלות היא זכרו למרק את בני ישראל, אך כשהלכו בניי לתוך החשכות הגדול של מצרים, היו זריכים לכוחות גדולים שיהי' זיכולתם להחזיק מעמד בתוך הגלות, והנה בחז"ל מבואר שהגלות הוא כמו זריעה, וכמו שאמרו חז"ל בפסחים (פז): חרעתי לי בראש, ובזריעה הכלל הוא דבחר דבלי דר רבי' חס הענין של חשכות הגלות שהוא הכנס להנמיחה שלאחריו, אבל כמו בזריעה אם הזרע מאבד כוחותיו לגמרי ונקבד לגמרי, אז אין בכוחו עוד להלמית, כן הוא בזריעה הרוחנית שבגלות, שאף שירדו לתוך החשכות הגדול של הגלות, הנקודה שלהם לא היתה יכולה להצטל, דאילו

צטלה נקודתם לא הי' שייך עוד שהלמית אח"כ בגאולה, כי תכלית הגאולה הוא שאותן הכוחות שהלכו עמם לגלות ילאו לגאולה ומכאן תלמית הישועה, שאותן הנפשות ירפו בכור הברזל ויגאלו ממנה, ואילו נאבדו לגמרי בהגלות לא הי' שייך עוד בחינת גאולה.

ושבט שער ודרך מיוחד, ושמות השבטים * מורים על אלו הכוחות המיוחדים שיש לכל שבט ושבט, וכמו שכתבנו שהשם מורה על הכוחות הפנימיים, והשבטים אשר מעשיהם נאים והולילו מן הכח אל הפועל אלו הכוחות שהיו להם, כשרישו כוחות אלו זורעם אחרים, ובכוחות אלו הי' זיכולת בניי להחזיק מעמד בגלות מצרים, ולא להיצטל לגמרי בתוך חשכות הגדול של ערות הארץ.

ראובן על שם ראה ראיתי את עמי עמי - והציאור בזכ הוא, כי הכח של ראובן הוא "ראה ראיתי את עמי", ואף שפסוק זה מיירי מענין השגחת הקצ"ה על בניי, אבל

הכחגת הקצ"ה היא מדה כנגד מדה, וכמו שציאור הרמב"ן על מראה נבואה של אהי אשר אהי, דבני המדרש שמפי' שהכוונה שהקצ"ה מתנהג עם האדם כפימה שהאדם מתנהג עם הקצ"ה, "אך בין מיט דיר ווי די צייט מיט מיר" 8, ומנקודה זו שבכלל ישראל נתעורר הכח של ראה ראיתי את עמי עמי, ואף שלא נגלה לעין נקודה הזו, אבל היתה בבחינת מתעורר עד שלא נולדה הקצ"ה יודעה, ובניי שאמרו חז"ל על הפסוק וידע אלוקים, שכולם פשו תשובה, היינו שמה הנקודה שהיתה בתוך כלל ישראל נתעורר למעלה הראה ראיתי ובהנה זה הוא בכוחו של ראובן, ובה זה של ראובן הי' לבניי בגלות מצרים שעל ידה נתעוררה הראה ראיתי.

37

ובאמת מצינו צעה שקרא לאח לראובן בשמו שאמרו חז"ל עוד טעם לשם זה, שקרא על שם "ראה מה בין בני לבן חמי", היינו שבראובן ניכר ההבדל והשינוי בין ישראל לעמים, ובאמת שני העמים עולים בקנה אחד, שכה זה נעט ראובן בתוך בניי ישארו בשם "עמי", ולא יעמטו בין הגוים - ראה ראיתי את עמי "עמי", שנשארו מיוחד ויכולים לקרות בשם "עמי", ובזה הכח זכו להשגחה של ראה ראיתי, וזו היא הכוונה של על שם נחלתן, שהשמות שנמנו כאן הם על שם נחלתן, שהם הכוחות שנזרעו בתוכם, הכוחות שמהם נגאלו, ובהם החזיקו

הנקודה בתוך מצרים שיוכלו להיגאל. וכן כל השמות שמבואר שם במדרש, שמעון הוא כח השמיטה, ולוי הוא ענין החיבור, כולם הם * שורש הכוחות שנזרעו ושורשו בתוך כלל ישראל כשהלכו בגלות. ואלה שמות בני ישראל הציאור מלרימה, שמות השבטים צאו לתוך מצרים, ושורשו בנפשות ישראל, וכמו שאמרו חז"ל הנשמה צדוק באזכרות שבגויליו, אלו הנשמות של השבטים שכולם הם שמות, נשרשו בתוך בני ישראל בגלות, ובכת זה זכו לגאולה.

38

וזה עומק הפירוש צמה שאמרו חז"ל שלא שינו את שם, וזולתי שטפי' פשטות הכונה הוא שלא נקראו בשמות הגוים, וכמו שאמרו ראובן נכנס ראובן ילא, שנשארו מיוחדים אף בהיותם בגלות, וזה שמירה גדולה שלא יעמטו בין העכו"ם ושלא יהי' הנקודה נאבד בתוך הגלות, ובזכות זה נגאלו, וכמו שאמרו שזכר נתעורר הראה ראיתי את עמי עמי שנשארו "עמי", אבל יש צדוד עוד כונה * עמוקה, ששם המורה על אלו הכוחות שהיו להם, זה לא אבדו בתוך הגלות, ולא נאבדה הנקודה בתוך עומתת מצרים, וציתר ציאור שמעטם זה שבפנימיות לבדם לא אבדו השם והמכות שלהם, ועדיין נשאר השם ישראל, בכה זה נתעורר שם בהחליוניות לא ישנו את שםם אלא ראובן ירד ראובן עלה, וכה זה הי' שמירה להם שלא יאבדו בתוך הגלות.

39

מה שמוטל על כל אחד מישראל הוא שיוציא את הכוחות האלו שיש לו, אלו הכוחות כרמזים בשמו ולהביאם לידי גלות, ובאמת תכלית כל נצרה הוא להוציא הכבוד שמים

מהבריאה, וזה הוא תועלת כל הבריאה כולה, ואף שאין לנו מצינים אך שיואל מכל נצרה הכבוד שמים, אבל חכמת האדם הוא להבדיל את כל הבריאה כולה¹², ולהוילא משם הכבוד

שמים, וזהו חכמת כל הנצראים להוילא ולגלות הכבוד שמים, והשמות מורים על זה הכבוד שמים שיש בהם.

אמרנו חז"ל ישראל הוא ר"ת יש שים רבוא אוחיות לתורה, שכל אחד מישראל יש אות א' בהתורה, ופירושו שכל אחד מישראל מאיר אות א' בהתורה, והרי אמרו חז"ל שכל התורה כולה שמותיו של הקב"ה, הרי ממילא מאיר בו גם שם משמותיו של הקב"ה, והביאור לזה הוא, כי השמות של הקב"ה הם הגלויים שיש בהבריאה מכוחותיו של הקב"ה, וכמו שמלנו שהקב"ה נק' רחום כי מתנהג ברחמים עם ברייתו ונק' אדוני מפני שייכר בעולם שהוא אדון על כל המעשים, ואלו הם שמותיו של הקב"ה — הגלויים שיש בהבריאה ממדותיו ב"ה, וכלל אדם שיש לו אות מהתורה, הרי יש לו שם משמותיו של הקב"ה, כי בכל אדם בעולם יש תפקיד מיוחד מה שהוא לריך לגלות הכבוד שמים שיש בהבריאה, וזה הוא השם של הקב"ה שיש בכל אחד ואחד, הגלוי כבוד שמים המיוחדת שיואל ממשנתו, וזהו יוכר שמו של הקב"ה בהבריאה, וזה הוא החכמה של כל אדם להביא לידו גלוי זה השם שיש לו, השם שיתן לו

שהוא מורה על אלו הכוחות העמוטים בו, ולריך שמעשו ויתאמו לשמו, ושיואל לגלוי זה הכבוד שמים שעליו מוטל לגלות¹³.

41 כמו שיש גלות הכלל וגאולה הכלל, כן יש ענין של גלות בפרטיות, שיכול האדם הפרטי להיות בגלות, ופירושו שאלו הכוחות המיוחדים שלו הם בגלות, כי הרי יש לכל נצרה כוחות גדולים, שבתוך כל אחד יש חלק אלוהי ממוטל, וכשיכול יש בכל אחד ההבחינה של חכמי אדם עמוך, שהחכמי יורד בתוך כל אחד ואחד מכלל ישראל, ומבאר בספרים שאנכי מרמז על תורה, על החכמי ה' אלקיך, ובכל אחד יש זה החכמי, האות מהתורה שמאיר בכל אחד, וכשהאדם אינו מוילא לידו גלוי אלו הכוחות שיש לו אז נקרא שהכוחות האלו הם בגלות אללו, שהכוחות האלו הם כגורים בתוך חומר הגוף, וכמו שאמרנו חז"ל (ברכות י) שהקב"ה לא זורה בתוך לורה ומטיל בה רוח ושמה, שהשמה לרורה בתוך הגוף, וכשאין כוחות השמה מאירים תוך הגוף, אז נקרא שהשמה הוא בגלות, וכן מפרש הש"ס מה שאמר דוד המלך ע"ה הוילא ממסגר נפשי להודות את שמך, שהנפש הוא מוסגר תוך הגוף, והגוף אינו מניח שהכוחות הנפשיים ילא לידו גלוי¹⁴.

והתפלל דוד המע"ה שהקב"ה יוילאו מזה ההסגר, וזה הוא הגאולה הפרטית של כל נצרה, שיבואו כוחותיו לידו גלוי, ושלא תהי' הנורה שלו בגלות אלל חומר הגוף, ויכול כל אדם לזכות לגאולה פרטית, לגאול אלו הכוחות הנפשיים שיש לו, וזה אולי המכוון ב"מה שיהגיס לומר בסוף תפילת שמונה עשרה

איזה פסוק שיש בזה רמז על שם האדם, וילא כי הכונה הוא שלא יאבד שמו, ויש ללמוד שהכונה הוא, כי מתפלל ד' לורי וגואלי, * שהש"ס יגאול אותו מתוך זה הגלות הפרטי שלו, שהשם המורה על הכוחות הפנימיים שלו ילאו לגאולה — הוילא ממסגר נפשי — כי לורי וגואלי.

43 אמנות שמות עתיד קפא

44

במדרש, ואלה שמות, ראובן שמעון וגו' כולם על שם הגאולה. עיי"ש. הנראה בזה, כי המדרש כותבו לתוך למה הצריך לחזור ולפרט שמות השבטים הבאים מצרימה אחר שכבר פורטו בפ' ויגש בירידתם למצרים, ועל זה מתוך שכולם על שם הגאולה. כותבו, כי ידוע שכלל אחד יש שם לפי שורשו ולפי שליחותו בזה העולם, ורבי מאיר ברק בשמא (יומא פ"ג ע"ב), כי השם של האדם מורה על

מציאותו. ועכשו, הלא רואים שיש שני בני אדם ששמותיהם שרים, ומ"מ פעולותיהם ותכונותיהם, הם כרחוק מורח מן המערב, ואפילו באופן עבודת ד' שלהם הם שונים לגמרי. הביאור בזה, שאין אותו יודע עד מה בעינים אלו, כי אע"פ ששמותיהם שרים, מ"מ צירופי שמותיהם הם שונים לגמרי. ולדוגמא, הלא שם הרי" שולט בכל חודש, רק שצירוף כל חודש משונה משל חברו, ומזה יוצא, שהנהגת כל חודש ג"כ משונה, כגון חודש טבת לקוד וחודש סיון לתום, כל חודש לפי צירופו המנהיג כל עניניו. וכן בשמות בני אדם, אע"פ ששמותיהם שרים, מ"מ בשמים מצרפים צירוף מיוחד לכל אדם, ומשתנים פעולותיהם לפי הצירופים, ולפי המילואים

45 צברי שרואי צ"ב

וזהו הפירוש ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, פי' ואלה שמות היינו אור הגאולה המרומז בשמותם כ"ל, הבאים מצרימה יחד עמם, טרם שהתחיל השעבוד כבר היה אור הגאולה שמה, ולא זו אור הגאולה הראשונה, אלא אף הגאולה האחרונה המרומז בשם יוסף כ"ל, ולא עוד, אלא כי אחרון אחרון חביב, ואור הגאולה האחרונה היא שצאה קודם לכל, טרם שנוול המשעבד הראשון פרעה כבר היה יוסף במצרים, וזהו הפירוש 'יוסף היה במצרים' וקא מתמה

46

שפתי דעת / פרשת שמות רלא

איש וביתו באו" התבארו לעיל, שלמרות שהשבטים המשיכו את האור על החול, עדיין היו מחוברים לשורש של אביהם, לבחינת 'עקב', היא בחינת השבת. באותה מידה יש לדעת, כי גם בימות החול, למרות ההתעסקות בארץ ובגשם, יש להמשיך את בחינת השבת אל תוך כל החולין. יש להיזהר מלהתרחק, וחלילה מלהתנתק.

עתה מתקדם ה'שפת אמת' שלב נוסף בהבחנת הפסוק. ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, שהיו השבטים כל כן מחוברים אל השורש ואל הפנימיות, עד כדי שהם עצמם כלל לא הרגישו במצרים. באופן מוכשט ניתן לומר, ששמותם והשפעתם הם שבאו למצרים אך לא הם ממש. ויבוארו הדברים בעמקות. אדם נמצא במקום שהוא מרגיש שהוא נמצא בו, כאשר מצוי מאן-דהוא בצרה ובמצור, והוא חושב שהצרה היא צרה 'בעצם', שהמציאות חשוכה ומבטאת העדר השגחה אלוהית והסתור פנים, הרי הוא באמת בתוך מצור וצרה. אך כאשר מבין אדם בעל מעלה שהמצור אינו 'בעצם' אלא 'במקרה', כאשר הוא מבין שהכל רצון ה' והכל נעשה בהשגחה מתמדת, שכן צריך להיות וכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, כאשר זו האמונה המושרשת בתוכי פנימיותו וזורמת בעורקיו ממש, הוא אינו בצרה אלא ברוחה. כאשר נחום איש גמזו אמר על כל דבר קשה 'גם זו לטובה', הוא לא ניסה לשכנע את עצמו ולהתעלם מהאמת. הוא באמת ובתמים לא התעצב, כי האמין בכל לבו שהכל לטובה. רוחו של אותו צדיק לא היתה מעודה בצרה, גם אם נראה היה שגופו שרוי ביה. זה הוא שאומרת התורה על השבטים הקדושים, "את יעקב איש וביתו באו", הם היו כל כן מחוברים לשורש הפנימי וראו באספקלריה * מאירה ובוהקת את רצון ה' שבתוך המיצר, וממילא רק שמותם באו למצרים אך לא רוחם וגופם.